

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Bevilaqua-Borsody Béla*

Cím: *Budai halaskofák pöre
1509-ben*

Forrás: *Budai Napló*

Bp.

(Hely)

1930. V. 18.

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy

384.099

Hely

Idő

"15"

Személy

Budai halaskofák pöre 1509-ben

A Budapesti Mészárosok Ipartestülete őrzi Buda és Pest mészáros céheinek középkori iratait, melyeket művelődéstörténeti és várostörténeti szempontból a sorok írója most dolgoz fel. A középkori iratok — melyek egy régebbi laikus közlést leszámítva — eddig feldolgozatlanok, rendkívül sok középkori adatot tartalmaznak a két város 15—16. századi életére vonatkozólag. Így az 1509. Szent András Apostol innepé előtti napon a budai Tanács által a mészárosok „nagyfajta halak tartására való” bárkái kikötőcölöpjeiért folytatott partfoglaló pörében hozott ítélet (melyet II. Ulászló király Budán, 1514-ben, a Szent Kereszt felaláztatásának innepé utáni vasárnapon maga is jóváhagyott) a közporkorvégi város kenyérharcára, osztályellentéteire, közéletmérésére, Dunapartjának helytörténetére s a budai halászatra vonatkozólag ad értékes, új adatokat. Munkánkban izlettetőnek közöljük az alábbi budai esetet.

A mondott napon a budai Tanács „az ő szokott Tanásházában” törvényes széklet ülven, megjelent előtte Schreiber Farkas és Stengel Gáspár mészáros Mester több öreg céhbeli Mester kíséretében. Ez a céh a budai

tájcs mészárosok, vagyis húsmívesek Céhe volt. („Chehe sive confraternitas Carnificum theutonicorum”) A „német” szó a szláv njemec-ből lett, „theutonicus” viszont: „theuth” vagyis „theutsch”, magyarul „tájcs”, ezért nem német, hanem „tájcs céhel” írunk. A tájcs mesterek előadták, hogy ősidők óta joguk van nem Budán, a Duna ottani vizében fogott, hanem Budára a Duna távolabbi folyásain vagy más vizeken fogott élő „nagy halat” tartaniok és pedig vizen úszó haltartó bárkáikban, joguk van e nagyfajta halakat a Város piarcán felvágva, vagyis tőkén darabolva fontszámba kimérniök. Bárkáik ősidők óta a budai „Halárosok Céhe” bárkái mellett vannak kikötve a „Duna kikötőjében”. Halat tudniillik négy céh adhatott Budán. A halászmesterek céhe a budai halászójog budai partterületén fogott dunai halat adhatott el és pedig vágatlanul egy darabban kis és közép nagyságú halat, ámde „nagy fajta halat”, tokot és vizát nem. Ezt csak a mészárosok céhe mérhette ki annyival is inkább, mivel a vizafogás a pesti oldalon történt a vizafogó cégékben: a mai Vizafogó környékén. Az Aldunáról felúszó, óriási, cápánál nagyobb 6—9 méteres monstrumok életveszélyes „büggüls” halászata itt folyt, mint arról legközelebb írunk. A „héringesek céhe” ecet-

ben pácolt, fűsölt és sózott halkonzervát árulhatott. A halárosok céhe viszont tavi halat és rákot árulhatott. Senki másnak halat árulnia szabad nem volt: így Hunyadi Mátyás szigorúan eltiltotta a Buda alatt horgonyzó dunai naszádos flotta és a budai Vár dobogépes és számszóríjas mestereit („magistri machinarum”: „Werkmeister, mívsmester”) a halfogástól és halárulástól. Az idegen francia, flandr vagyis „vallon” „vels, fels” azaz „olasz”, mai nyelven „olasz” dobogépes mesterek („olasz” magyarul nem itáliek, hanem ezzel együtt mindenféle spanyol, portugall, flandrus, francúz azaz „francíjo” népet jelent s csak később lesz az itáliek „olasz” neve; ez magyarul mindig talján volt) dolog nélkül esellengven Budán: unalmukban halászkontárolásra vetemedtek, míhöl „batyuzáson” („emballerie” ebből lett a megállapításunk szerint a magyar „hempeller, himpillier” és „himpeller” szó) fogatván Mátyás által keményen megrioleroztattak. Nos: a budai mészárosok „panaszosat” tettek a Tanács előtt, mondván, hogy eddig bárkáik ott állottak a „budai kikötőben” a halárosok céhe bárkái mellett, míg egy szép napon ezek feltámadtak ellenük s nem tűrik, hogy a mészárosok nagyhalas bárkái az ő cölöpjeikhez legyenek

kikötve. A Tanács erre külön cölöpverő helyet jelölt ki a mészárosok bárkáinak és pedig az ő dunaparti hídlásuk mellett, melynek neve „wagohíjd” az ő Dunára néző házaik előtt. Erről azonban a halárosok („vulgo haláros”) tudni sem akarnak s a Tanács esodálkozására most ők követelik, hogy tartsák a mészárosok mégis csak a régi helyen haltartó bárkáikat. A mészárosok erre kijelentik, hogy megtennék ők ezt, de éppen a halárosok azok, akik tudni sem akarnak arról, hogy régi helyükön maradjanak! A Tanács a halárosok ellentmondó, zavaros kívánságaira felveti a kérdést: nem érti az ellentmondást, sem azt nem engedik, hogy a mészárosok közelükben kössék ki bárkáikat, sem azt nem akarják, hogy új kikötőjük legyen, hát mit akarnak voltaképpen? Mivel a halárosok erre értelmes feletetet nem tudnak adni, csak azt hajtogatják, hogy bizony „ők maguk urai s nem őrzi a mészárosok halait, nem szolgálai ők azoknak”: a Tanács egyszerűen kijelöli a budai Dunaparton a vágóhíd előtt a mészárosok cölöpverő helyeit.

A Halárosok Városa a mai Halász-utca környékén volt a Lánchídtól északra. Ugyanerre voltak a királyi istállók és lóúszató helyek is. A Jégverem-utca alkalmasint ősi idők

jégvermeinek emlékét őrzi; itt lehetnek a mészárosok vizajegelő vermei is. A vágóhíd s a mészárosok házai az oklevél szerint itt voltak: bizonyára vérfolyató csatornáik ide folytak a Dunába. De itt voltak a csávázó timárok, cserzővargák, kardoványosok és tobakosok vagyis fejér cserzők mívse helyei is. A Lánchíd alatt volt a dunai gályakikötő mólója is. Az itt felállított óriási kődobogógépek három óriási golyóját e sorok írója találta meg három éve: ugyanolyanokat, mint amilyeneket Antivari kikötőjében talált. Ezek nem mozsárgolyók, hanem a zsigmondkori arabnevéű útvédő „Barhane”, vagyis a „Város Jó Csillaga” nevéű Barbakan kődobogógepeinek monstruózus középkori golyóibai. Buda erődtörténetének eme merőben megíratlan apróságát legközelebb ismertettjük a Budai Napló-ban.

Kedves dolog lenne, ha a Jégverem-utca újonnan kiépült lépcsőjén valamely halászmotivumú szobor alatti pár sor őrzné a budai halászok, halárosok, héringesek és vizárulók helyi emlékét. A főváros pompásan dolgozó IX. ügyosztálya az Iskola-térrel is megmutatta, hogy ízléssel mit tud csinálni a vasból való Hébé istenleányzóval: intím városi kép lenne ez is.

Bevilaqua-Borsody Béla.